

Віктор ЯРУЧИК

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Українська поезія в Польщі у період „Хрущовської відлиги”

У середовищі українців у Польщі справжній літературний сплеск викликало заснування Українського суспільно-культурного товариства (УСКТ) у 1956 році та його друкованого слова – газети „Наше слово”, хоча літературні дебюти у ньому були, м’яко кажучи, аматорськими, про що пише Кость Кузик у вступі до своєї *Антології*¹: „В перших стихійних спробах, викликаних загальним піднесенням, було більше сліз і радості, ніж літературних образів, більше редакторської правки, ніж авторського тексту... Справа в тому, що кореспонденти писали здебільшого своєю місцевою говіркою, а редактори старались одягти їхню мову за всяку ціну в літературні шати”.

Тому значна частина текстів – це прояв звичайної графоманії, приклад літератури на замовлення, віршомазництва. „Починаючи з серпня 1956 року до травня 1958 на сторінках „Нашого слова” виступило зі своїми віршами біля п’ятдесяти авторів”². Також негативним фактором є так звана заангажована література, яка агітує, промовляє, повчає, моралізує. Її поява впливала з кількох причин. По-перше, з потреби УСКТ саме в таких віршах, які простою формою і змістом безпосередньо промовляли б до читача, викладаючи цілу програму організації і навчаючи суспільної заангажованості:

„Не стій же осторонь життя ти,
Не будь байдужим глядачем,
Гуртом заспівай пісню, брате,
Вона ж до подвигів ключем”³.

---

¹ К. Джурилка, *Свідомство доби* [в:] *Літературна антологія „Гомін”*, Варшава 1964, с. 3.

² Я. Грицков’ян, *Сучасна українська поезія в Польщі (1956 – 1980)* [в:] „Український календар”, 1981, с. 178.

³ Я. Гудемчук, *Життя* [в:] *Літературна антологія „Гомін”*..., с. 55.

По-друге, більшість авторів були активними членами руху УСКТ і з великим зацікавленням сприйняли виникнення української організації і завдяки поезії намагалися передати свої найщиріші почуття, які постали з усіма радощами, успіхами і проблемами цієї організації.

По-третє, сама форма публікації, так би мовити, газетна, безпосередньо спрямована до досить конкретного читача, також сприяла постанню закличних, агітаційних форм.

Четверта, більш загальна причина виникла з тенденції, офіційно пропагандованої в літературі цього часу в державах комуністичної системи. Перший секретар ПОРП Владислав Гомулка на XVI з'їзді польських письменників переконував: „Жива література... не може ховати голову в пісок, тікати від ідеологічних проблем наших днів”⁴.

Цікаво, що паралельно із течією гучних, риторичних, закличних віршів суспільно-патріотичного спрямування в обговорюваній поезії розвивається напрямок патріотичної лірики рефлексійного характеру. Цей напрямок є не менш важливим від попереднього, а з часом він стає переважаючим. Поети оспівують красу України і рідних сторін, з яких були вигнані. Часом з'являється і нова вітчизна – місце нинішнього проживання:

„Щитом волинське сонце висне, –
Де приозерна сторона.
У мого серця дві вітчизни,
Але любов до них – одна”⁵.

Також від самого початку, крім патріотичного напрямку, в українській поезії розвивається пейзажна лірика, а з часом – філософська і любовна. Започатковуються також формальні пошуки. Однак протягом усього першого періоду української поезії в Польщі будуть домінувати традиційні форми – силаботонічні вірші з регулярною строфічною структурою, сильно зритмізовані, часто наслідуючи мелодику народних пісень. Автори не завжди можуть впоратися із класичною формою, тому в їх творах неодноразово постають версифікаційні вади. Домінує лірика, хоч часто зустрічаються також твори епіко-ліричні, де до головного епічного сюжету вплетені різні ліричні мотиви. Переважає описовий стиль, найчастіше вживаються довгі, багатострофові, переважані словами форми. Метафорика досить скромна, не завжди оригінальна.

Серед великої кількості авторів, які випробовували своє поетичне перо на сторінках УСКТ-івських видань, варто виокремити тих, які успішно витримали

⁴ А. Верба, *XIV з'їзд польських письменників* [в:] „Наша культура”, 1964, № 10, с. 3–5.

⁵ Я. Гудемчук, *Приморські ночі* [в:] *Балтійські чайки*, Варшава 1975, с.12.

пробу часу і редакторську селекцію та визначали творче обличчя УСКТ-івської літератури протягом періоду її існування.

Варто почати мову від найбільш оригінального і обдарованого українського поета в Польщі Остапа Лапського. Він жив і та працював у Варшаві і відомий як поет, перекладач і літературознавець. Народився 7 липня 1926 року в селянській сім'ї у Гуцьках біля Кобрини на Берестейщині (українське Полісся). Випускник Варшавського університету. Працював викладачем на кафедрі української філології та редактором польського радіо. Писав польською та українською мовами. Автор підручників з української мови. Літературний дебют Лапського припадає на другу половину 50-х років у час народження україномовного варшавського видання „Наше слово”, де він став ініціатором і першим редактором „Літературної сторінки”, де сам виступив як автор. Лапський активно друкувався у „Нашому слові”, „Нашій культурі”, „Українському календареві”, альманахах „Гомін”, „Дукля”, „Прапор”, а також часописах „Жовтень”, „Слідами пам'яті”, „Зерна”, „Сучасність”, „Над Бугом і Нарвою”, „Берестейський край”, „Підляські повідомлення”, „Życie Literackie”, „Magazyn Literacki”, „Lithuania”, „Arkadia”, „Вісник Закерзоння”, „Літературний провулок”. Твори поета вміщено у книгах F. Nieuważnego і J. Pleśniarowicza *Antologia poezji ukraińskiej* та T. Karabowicza *Po tamtej stronie deszczu*.

Творча праця поета матеріалізувалася у чотирьох рукописних книжках *Я йшов, Моє самовизначення, Про череп'я* та *Po czerni bielą*. Через брак коштів вдалося видати поки що три збірки письменника: *Мій почитачу* (2000), *Себе: розшикую?!* (2003), *Обабіч істини?!* (2003)⁶. Нині готується до друку книга *Про череп'я*.

Зміст і проблематику перших творів Остапа Лапського окреслили в основному умови, у яких формувалося життя українського населення у Польщі. Центральне місце в його творах займає туга за батьківським порогом і рідною Берестейщиною, любов до України, її культури і природи.

Свої ранні твори Лапський пише класичним віршем, зокрема римованими чотиривіршами, сонетами. З часом пробує свої сили у писанні вільним ритмічним віршем. У спогадах письменник говорить, що на його манеру віршування мали вплив поети, яких він перекладав, – Юліуш Словацький, Ципріан Норвід, Юліан Тувім, Антоні Слонімський, Владислав Броневський, Леопольд Стафф, Ярослав Івашкевич, Єжи Герасимович, Тадеуш Ружевиц, Мечислав Бучкувна, Тадеуш Куб'як, Мар'ян Залуцький, Анна Каменська, А. Павлюкевич.

Перекладацька робота в поєднанні з філологічною освітою дає йому змогу по-справжньому заглибитися в живу структуру мови і пізнати різноманітні нюанси і словесні трансформації мови, ужитої як творчий матеріал. Від класичних форм (особливо сонету) початку своєї творчості, через експериментальні

⁶ О. Лапський, *Мій почитачу*, Варшава 2000; О. Лапський, *Обабіч: Істини?!*, Варшава 2003; О. Лапський, *Себе: Розшикую?!*, Варшава 2003.

мовні пошуки в 60-х роках аж до зрілої форми сучасного вірша Лапський розвиває свій стиль, основною прикметою якого є глибока мовна культура, відвертість і велика інтуїція в оперуванні лінгвістичними засобами. Він не боїться сміливих неологізмів, діалектизмів, жаргонізмів чи архаїзмів. Порівнюючи творчу працю з мовою до любовного акту, він стверджує:

говірка
та алітерація
посилюють любовний акт
факт⁷.

Творчість поета обертається в широко зрозумілій автобіографічній сфері, довкола фізичного і психічного буття. Згідно зі своїм переконанням, що „твори склади психічного ладу”⁸, він креслить поетичні образи рідного Полісся, своєї сім’ї та близьких, своєї життєвої дороги, послуговуючись формами безпосередньої лірики. Особисті мотиви є базою для частих філософських роздумів і глибокої інтроспекції. Також у творах поета помітні патріотичні мотиви, які субтильно входять до загальної моделі особистих роздумів:

„Батьківщиною
моєю
є
Полісся
де
я спізнав
росу, чебрець, туман
а Україна – додача
до роси
чебрецю
туману”⁹.

Свідченням творчого зростання поета стає рукописна збірка *Згустки*, укладена у 1965 році. Поетичний текст творять згустки ностальгії за рідним Поліссям, філософські роздуми про сенс людського буття, власне місце у суспільстві, проблеми стосунків із земляками і поляками, діалоги із часом та простором.

Перевага метафор над порівняннями та епітетами робить поезію складнішою для сприймання, однак вносить багатозначність, збагачується семантика фраз

⁷ О. Лапський, *Злягання* [в:] „Наше слово”, 1992, № 39, с. 3.

⁸ *Idem*, xxx [в:] „Український календар”, 1981, с. 314.

⁹ *Idem*, *Коротко* [в:] „Наше слово”, 1992, № 45, с. 3.

і образів. Мова поезій Лапського стає усе густішою. Письменник надзвичайно прискіпливо ставиться до підбору слів і тонко відчуває мову. Пунктуаційні знаки стають зайвими, оскільки практично після кожної фрази можна сміливо ставити знаки питання й оклику.

Поезія Лапського ставить сотні запитань і водночас дає відповіді на них, щоб віднайти їх, читачеві усе частіше треба заглиблюватися у внутрішню структуру вірша, намагатися прочитувати те, що заховане у міжрядді строф і фраз. Для цього потрібно розуміти енергетику, метафізику мови поета.

Не дивно, номенклатурники зуміли побачити у поезії Лапського шкоду для себе. Можемо тільки здогадуватися, як можна було трактувати фрагменти філософських поезій письменника: „Миша за ширмою кота в шантаж бере”, „Диявол потрібний, щоб йому у вічі глянути”, „обмеженість про межу діалогу злякалася”, „чистоти уявлень не змиєш найуїдливішим милом”, „неврод чи недорід народові однаково”, „розбивай народ в ім'я єдності”, „Кат / мені у ніздрю / цвяха він загнав / Я доторкнувсь його / ідеї – кат здригнувся”. Невже поет, котрий настільки відкрито дозволяє собі критикувати суспільний лад, може чекати на милість від влади? І „засідка на правду” таки була, свідченням цього стало звільнення Остапа Лапського у 1982 році з польського радіо, ще й, як вважає сам письменник, за приналежність до „Солідарності”.

На жаль, біда не ходить поодиноці. У Лапського важко захворіли дружина та донька. Письменник впадає у глибоку депресію і навіть надовго потрапляє до шпиталю. Аж до 1991 року про нього нічого не було чути. Під час довгого мовчання єдиним твором, що з'явився у 1983 році, була лірична поема *Вітряк*.

Разом із незалежністю України приходить душевне визволення поета. Він знову плідно працює і в 1994–1995 роках закінчує роботу над книжкою *Мое самовизначення*. Далі з'являються *Про череп'я*, *Po czerni bielą* і, нарешті, перша надрукована книжка *Мій почитачу* (2000). Поет підготував чергову книжку *Себе розшукую*, куди увійшли вірші, написані протягом 2001–2002 років.

У віршах з останнього періоду в повний спосіб виявилися найбільш суттєві прикмети зрілого етапу творчості Остапа Лапського. Його твори оперують сконденсованим, інтелектуально насиченим образом при максимальній економії засобів артистичного зображення.

Коли ж говорити про творчий метод письменника, то можемо майже з упевненістю зарахувати його до романтичного¹⁰ і навіть неоромантичного, модерного напрямку. Мистецтво у Лапського підноситься до рівня найвищої цінності і сприймається як вияв глибинної суті і сенсу життя. Поет у меншій мірі орієнтується на раціоналізм, а більше – на природну людину з її красою.

¹⁰ Ф. Неуважний, *У полоні переживань вічності, скороминучості, тобто правдива книга книга віршів Лапського, звернена до нас* [в:] *Український літературний провулок*, Старий Брус 2001, т. 1, с. 115–117.

Серед головних мотивів лірики Остапа Лапського – трагічна доля особистості, проблема її національної приналежності. Лапський виступає і типовим екзистенціалістом¹¹. Вияв цього помітний протягом усієї літературної діяльності поета і все більше відчутний у пізній період творчості.

До першого періоду творчості українських поетів у Польщі відносимо також Якова Гудемчука (Яків Мушинський) і Євгена Самохваленка. В їхній творчості знайшли найбільш чітке вираження вказані мною характерні прикмети УСКТ-івської літератури. Суспільна заангажованість і схильність до ліризму обумовлюють паралельний розвиток двох поетичних світів у цих авторів: один, творений міцними акордами бадьорих закликів і похвал „дзвінкому сьогодні”, і другий, мрійливий, оповитий тугою за краєм дитинства, оперуючий категоріями рефлексійної лірики:

„І я свою святиню маю –
В душі своєї глибині
Не раз у неї забігаю,
Щоб помолитись в тишині...”¹²

Суспільна лірика виявляє репортерські схильності автора: реєстрацію та зображення усього, що діється навколо. Самохваленко шукає більш „ідейних”, великих тем. Особиста лірика цих авторів – це, в основному, мотиви патріотичні, пейзажні, любовні, з автобіографічними конотаціями і філософськими роздумами. Обидва творці є послідовними прихильниками традиційної форми вірша. Гудемчукові часто притаманна надмірна описовість, наративність. Самохваленко охоче використовує мелодику народної пісні. Не є це поезія новаторська, але можна сказати, що вона витримує критику з точки зору загальнопоетичних критеріїв оцінки літературного твору.

До старшого покоління українських письменників у Польщі також належить Іван Златокудр. Поет, перекладач. Народився у 1930 році в Винниках біля Львова. Від 1958 року живе у м. Куніце на Шлеську (Польща). Член Спілки польських літераторів Вроцлавського осередку. Автор збірок поезій *Народній Польщі* (1975), *Пейзажі* (1981), *Czarnobylska Madonna* (1995), *Barwy chwil* (1999), *Веселки печалі* (1999)¹³. Неодноразово перекладені твори Златокудра друкувалися у польських часописах. Добірку поетових віршів у перекладах Зигмунта Юзефа Рибакі помістила антологія *Moje cztery światy*, що вийшла у видавництві *Obrzeża* (Zgorzelec, 1995). У творчості Златокудра співіснують мотиви суспільні з особистою лірикою. І він творчо функціонує між вчорашнім і сьогоднішнім

¹¹ П. Шелест, *Екзистенціальна роздвоєність людини у світлі свідомості та світу* [в:] „Вісник Закерзоння” 2001, № 3, с. 55–56.

¹² Я. Гудемчук, *Моя святиня* [в:] *Примор'я*, Варшава 1975, с. 29.

¹³ І. Златокудр, *Веселки печалі*, Варшава 1999.

днем. Поетична уява у нього знаходить вираження в формальних пошуках в рамках вживаного ним верлібру. Подекуди помітна внутрішня розхитаність структури вірша. Однак ці пошуки своєї творчої індивідуальності на тлі традиційного вподобання більшості УСКТ-івських авторів варто оцінити позитивно.

Варто зупинитися більше на Якові Гудемчукові (справжнє прізвище Яків Мушинський). Народився він 12 вересня 1922 року в Луцьку на Волині. Помер 4 червня 2003 року в Кошаліні. Поет, перекладач, багатолітній редактор української радіопередачі в Кошаліні. Був співзасновником Українського суспільно-культурного товариства в Кошаліні, дописувачем „Нашого слова”, „Нашої культури” та „Українського календаря”. Перекладав польську та німецьку поезію на українську мову. Автор двох поетичних збірок *Балтійські чайки* (1975) та *Примор'я* (1985). Член Спільки польських літераторів Кошалінського осередку.

Дитинство майбутнього поета було надзвичайно складним. Мати померла, коли малому Якову було лише чотири роки. Батько Олекса, знаний з хроніки українських визвольних змагань під проводом Симона Петлюри, у 1950 році був заарештований сталінськими комісарами і вивезений до Сибіру, де й загинув у 1954 році. Після гімназії ім.Лесі Українки Яків Мушинський закінчує вчительський інститут у Луцьку. Після війни працює вчителем у Горлиці на Лемківщині. Після 1947 року у результаті переселенської акції „Вісла” Мушинський потрапляє у Кошалін, де і прожив до смерті. У час відлиги – 1956 року він був одним із засновників Українського суспільно-культурного товариства. Упродовж 1956–1973 р.р. очолював правління УСКТ у Кошалінському воєводстві.

Творчість Якова Гудемчука формувалася в складних повоєнних реаліях, а туга за волинською землею не раз звучала у його поетичних творах. Його успіхи на літературній ниві засвідчують схвальні відгуки Віталія Коротича, Миколи Олійника, Степана Козака, Євгена Волощак, Антона Середницького, Миколи Мушинки та інших¹⁴. Відомий польський письменник, автор роману про Тараса Шевченка „Українські ночі або родовід генія”¹⁵ Єжи Єнджеєвич так відгукується про Якова Гудемчука: „Гудемчук родом з Волині... В його поезіях любов до України переплітається з відданістю польській країні, кожний куточок якої – чи то Балтійське море, чи Криниця, чи Вроцлав, чи Старий Ольштин – знаходять незрівнянного співця і художника”¹⁶. Поет однаково цінує обидві свої Батьківщини:

¹⁴ А. Середницький, *Український літературний рух в Народній Польщі* [в:] „Дукля”, 1977, №1, с.46–48; М. Олійник, *Гомін і відгомін*, „Вітчизна”, 1965, №10, с. 182–184; С. Волошко, *На літературній ниві* [в:] „Жовтень”, 1973, №4, с. 127–131; С. Козак, *На літературному порозі* [в:] „Дніпро”, 1965, №4, с. 83–84; О. Крохмальний, *Братні голоси* [в:] „Жовтень”, 1975, №4, с. 153–154; М. Мушинка, *Поезія українців Польщі* [в:] „Дукля”, 1990, №4, с. 25–26.

¹⁵ J. Jędrzejewicz, *Noce ukraińskie albo rodowód geniusza. Opowieść o Szewcencie*, Toruń 1966.

¹⁶ Є. Єнджеєвич, *Наші письменники українці* [в:] „Всесвіт”, 1965, №11, с. 9.

„І певен я, у серці сина
Горять незгасно дві зорі:
Одна – приморська, з Кошаліна,
І та, що плещеться в Дніпрі”.

Окремої мови заслуговує особистісна лірика Якова Гудемчука, в основі якої – образ поетової дружини – Катерини. Власне, весь корпус інтимної лірики невіддільний від імені супутниці життя співця „Синіх ночей”. Тому і немає нічого дивного у тому, що численні вірші у рукописних версіях містять однозначну авторову присвяту: „Моєму найкращому другові – дружині Катерині присвячую”. Автор написав цілий цикл із дванадцяти поезій, які назвав „Дружині”. Тема особистого кохання для Якова Гудемчука набуває нерідко узагальненого філософсько-психологічного звучання, що входить у свідомість роздумом про життя, смерть, розлуку, радість, смуток, любов і тривогу за неї на рівні подружньої сповіді:

„А я не сплю. Думками у мандрівці,
Що простелилась відблиском зірок.
Я при Тобі, любимій чорнобривці –
Повірниці усіх моїх думок”.

Форма віршів Якова Гудемчука у переважній більшості традиційна. Впадає у вічі намагання всюди дотримуватися класичного розміру, що пояснює логіку публіцистичної декларативності, яка має місце у творах того періоду, в основі яких – історичне підґрунтя, спроба подати громадянську позицію у власному емоційному ключі. Докладний аналіз поетичних творів Якова Гудемчука однозначно вказує на відсутність експериментування. Повсюди він користується образами, близькими до народно-фольклорної стихії, народної дидактики.

Євген Самохваленко (1916–1984) – український поет і критик, учасник українського літературного та культурного життя у Польщі, автор збірки „Над Віслою та Паралелі” (1979), член Спілки польських письменників, активний діяч польського фармацевтичного товариства. Друкувався під псевдонімом Євген Сіромаха. Жив у місті Добжині над Віслою.

Творчі теми Євгена Самохваленка торкалися найрізноманітніших проблем тогочасної доби і кидали виклик тодішній культурній, політичній та суспільній щоденності. У полі зору письменника була також перекладацька діяльність, зокрема він перекладав польських поетів, своїх сучасників. Є у творчості поета ностальгія за минулим, але вона вибудовується як вражаюча картина присутності у сучасному світі. Ліричний герой віршів Самохваленка залишається у країні його дитинства.

Про своє навчання літературного письма поет писав в одному з листів за 1978 рік, який було опубліковано у „Нашій культурі”: „Я, по суті, вихований на

традиційній поезії (класичній в першу чергу)¹⁷”. Самохваленко був вірний своєму творчому кредо, хоча любив примірятися й до „новітньої поезії” – як називав тодішню сучасну поезію. В літературній антології „Гомін” (1964) друкувалася добірка його поезій. Ще його твори друкувалися у „Нашому слові”, „Нашій культурі”, „Українському календарі”, „Українському літературному провулку”.

Євген Самохваленко відомий також як перекладач на польську мову віршів Т.Шевченка, І.Франка, Лесі Українки, Б.-І.Антонича та інших авторів. Він товаришував і листувався із польськими письменниками С.Пентаком, Т.Хрущелевським, Я.Рихлевським, З.Врубельом, Н.Стикою та іншими.

Однією з найбільш обдарованих українських поетес у Польщі є Міля Лучак-Горбачек. Народилася 1 серпня 1937 року в селі Військо Добромільського повіту Львівського воєводства. Батьки Мілі – Анна та Володимир, незважаючи на сільське походження, усе життя прожили у місті. Сім’я пережила багато важких моментів. Під час Другої світової війни усі члени сім’ї потрапляють на каторгу до Німеччини. Однак, за словами самої поетеси, „справжня каторга настала щойно в 1947 р., коли нас виселяли з рідних земель, – операція „Вісла”. А був це травень. О третій, над ранком, прийшли польські офіцери, батька мого так били, що кров лилася йому вухами і носом, поламали ребра. Після дальшого катування попав у Явожно, а потім до в’язниці Монтелюпікс у Кракові, чудом повернувся в грудні. Вранці того самого дня, коли взяли батька, прийшло військо і веліло до двох годин зібратися в дорогу. Що ж можна було взяти на один віз? Виселили нас на Мазури і залишили під голим небом. Замешкали в хаті без вікон і дверей. Це було царство щурів. Сусіди труїли наших курей і воду в криниці. У школі докучали усі, навіть польські ксьондзи. Називали нас бандитами і казали, що в нас чорне піднебіння, так, як і в собак”¹⁸. За словами самої Мілі Лучак, освіту вона здобувала з великими труднощами, оскільки постійно мала конфлікти з учителями початкової та середньої школи. Свої політичні погляди майбутня поетеса виявляла відверто, тому влада не давала їй жодної роботи. Ще до появи УСКТ Міля Лучак заснувала в Оструді український хор, танцювальний і драматичний колективи (середина 50-х років ХХ ст.). У 1970 році закінчила українську філологію у Варшавському університеті, здобувши професію вчителя української мови та літератури. Після річної боротьби з місцевою та центральною владами добивається роботи вчителя російської мови в механічному технікумі в Оструді. У світлиці УСКТ веде гурток української мови. З 1976 року працює воєводським візитатором (на всю Польщу) при шкільній Кураторії в Ольштині, а з 1981 – методистом української мови в Інституті підвищення кваліфікації учителів і методистом російської мови професійних шкіл Ольштинщини. Від 1985 року замешкала у Перемішлі, де до цього часу живе і працює.

¹⁷ „Наша культура”, 1980, №1 (303), с. 39.

¹⁸ М. Лучак, *Ти ще повернешся до мене сину*, Львів 1995, с. 3.

Друкуватися Міля Лучак почала у 1956 році в „Нашому слові”, там же згодом з’явилася стаття „У боротьбі з націоналізмом”, де поетеса розкритикували за її політичні погляди. Її було виключено з УСКТ, а твори припинили друкувати. Після шістнадцятирічної перерви твори Лучак з’являються у „Світанку”, „Нашій культурі”, „Українському календарі”, антології *Гомін*.

Міля Лучак – автор кількох збірок поезій, від 2002 року член Національної спілки письменників України. Пише вірші для дорослих і дітей, гуморески, казки, статті. В останні роки її твори друкуються в пресі України, США, Німеччини, часто їх читають на хвилях радіомовлення.

Літературний доробок Мілі Лучак має декілька періодів. Найдовший пов’язаний із вимушеним мовчанням. Лише у другій половині вісімдесятих поетеса знову повертається до читача. Шухляди поетичної творчості були повні, важко було вибирати щось із того, що писалося протягом довгого часу. Назріли нові теми, поетеса повернулася з переселенської місцевості Оструда на Мазурах до Перемишля. Був 1985 рік, тобто ніхто не думав, що остаточно переможуть демократичні сили у Польщі, а українці як складова частина національних меншостей зможуть розвивати свою культуру в різних організаціях, які вийдуть поза рамки суспільно-культурного кола однієї організації. У 1984 році виходить збірка поезій Лучак під назвою *Любов і мир*, а в 1987 році – збірка *Дітям*. Сталося так, що після демократичних змін у Польщі поетеса вирішила видати дві поетичні збірки у Львові. У літературному вимірі ніхто тоді з українських поетів Польщі не друкував своїх збірок в Україні. Після здобуття Україною у 1991 році незалежності це стало можливим. Збірки поезій Мілі Лучак *Ти ще повернешся до мене, сину* (1995) та *Нехай прийде царство Твоє* (1998), які вийшли друком у Львові, мали успіх у читача і отримали схвальні оцінки літературної критики. Пізніше з’явилася збірка перекладів польською мовою *Kwiat czarnej paproci* (1999)¹⁹. Переклади до збірки підготували поет та історик літератури Ян Леончук з Білостока, проф. Флоріан Неуважний з Варшави, польський поет з Вільнюса Ромуальд Мечковський і Тадей Карабович. Найновіша збірка *Апокаліпсис або ознаки кінця світу* (2001), яка відкриває цікавий спосіб вислову Мілі Лучак, і багато читачів пов’зують поезії, надруковані у збірці, з „апокаліптичними” подіями в Чорнобилі. На думку Тадея Карабовича, це не випадково, „адже універсалізм поезії Мілі Лучак та виключно особиста суть її поетичного вислову можуть торкатися людей, цивілізації та космосу у кожній іпостасі життя нашого на землі”²⁰.

В українському літературному житті Польщі важливе місце також займає творчість вже покійної Ольги Петик-Хиляк (1922–2001). Українська письменниця, перекладачка народилася 15 серпня 1922 року в містечку Мушина на Лемківщині в сім’ї лісничого. Навчалася у гімназії та ліцеї у Новому Санчі, де

¹⁹ M. Łuczak, *Kwiat czarnej paproci* (W tłumaczeniu na język polski), Białystok 1999.

²⁰ *Український літературний провулок*, т. 2, 2002, с. 144.

у 1940 році отримала атестат зрілості. Після війни навчалася у Ягеллонському університеті в Кракові. Жила у Хожові на Шлеську, а з 1980 року – у Перемишлі.

Друкувалася у „Нашому слові”, „Нашій культурі”, річниках „Українського календаря”, які видавало Українське суспільно-культурне товариство.

Серед основних тем її творчості – доля українців в умовах повоєнного розпорошення внаслідок акції „Вісла”, проведеної в 1947 році. Письменниця намагалася створити ностальгійний образ землі, драматизуючи свою творчість переспівами із української літератури, зокрема, у творі *За землю Руську* (1986), наслідуванням *Слова о полку Ігоревім*. У поезіях багато місця присвячувала Лемківщині, народному маляру Никифору та Перемишлю.

Ольга Петик відома також і своєю перекладацькою творчістю. Переклала польською мовою новели Василя Стефаника, драму Лесі Українки *Лісова пісня*, поезії Богдана-Ігоря Антонича, Дмитра Павличка, Ігоря Трача.

Своєрідність творчого втілення навколишнього світу в поетичну форму та жіночу специфіку психічної конструкції ліричного „я” вносить до обговорюваної літератури також творчість поетес: Ірини Рейт, Аделі Білоус, Галини Гасюк. Їм притаманна глибока вразливість, імпресійність образів і легкість конструкції поетичного вираження.

Заслужують на особливу увагу також проникнуті почуттям самотності верлібри Євгена Беднарчука і романтична, тужлива лірика Олександра Жабського.

Справжньою хвилею літературного відродження в українській літературі в Польщі була поява цілої групи молодих літераторів на початку 80-х років минулого століття.

ЛІТЕРАТУРА

- Верба А., *XIV з'їзд польських письменників* [в:] „Наша культура”, 1964, № 10, с. 3–5.
- Волошко С., *На літературній ниві* [в:] „Жовтень”, 1973, №4, с. 127–131.
- Грицков'ян Я., *Сучасна українська поезія в Польщі (1956 – 1980)* [в:] „Український календар”, 1981.
- Гудемчук Я., *Життя* [в:] *Літературна антологія „Гомін”*, Варшава 1964, с. 55.
- Гудемчук Я., *Моя святиня* [в:] *Примор'я*, Варшава 1975.
- Гудемчук Я., *Приморські ночі* [в:] *Балтійські чайки*, Варшава 1975.
- Джуринка К., *Свідцтво доби* [в:] *Літературна антологія „Гомін”*, Варшава 1964.
- Єнджеєвич С., *Наші письменники українці* [в:] „Всесвіт”, 1965, №11, с. 9.
- Козак С., *На літературному порозі* [в:] „Дніпро”, 1965, №4, с. 83–84.
- Крохмальний О., *Братні голоси* [в:] „Жовтень”, 1975, №4, с. 153–154.
- Лапський О., xxx [в:] „Український календар”, 1981, с. 314.
- Лапський О., *Коротко* [в:] „Наше слово”, 1992, №45, с. 3.
- Лапський О., *Мій почитачу*, Варшава 2000.
- Лапський О., *Обабіч: Істини?!*, Варшава 2003.
- Лапський О., *Себе: Розиуюку?!*, Варшава 2003.

- Лучак М., *Ти ще повернешся до мене сину*, Львів 1995.
- Мушинка М., *Поезія українців Польщі* [в:] „Дукля”, 1990, №4, с. 25–26.
- „Наша культура”, 1980, №1 (303), с. 39.
- Неуважний Ф., *У полоні переживань вічності, скороминучості, тобто правдива книга книга віршів Лапського, звернена до нас* [в:] *Український літературний провулок*, Старий Брус 2001, т. 1, с. 115–117.
- Олійник М., *Гомін і відгомін* [в:] „Вітчизна”, 1965, № 10, с. 182–184.
- Середницький А., *Український літературний рух в Народній Польщі*, [в:] „Дукля”, 1977, №1, с. 46–48.
- Український літературний провулок*, т. 2, 2002.
- Шелест П., *Екзистенціальна роздвоєність людини у світлі свідомості та світу* [в:] „Вісник Закерзоння”, 2001, № 3, с. 55–56.
- Jędrzejewicz J., *Noce ukraińskie albo rodowód geniusza. Opowieść o Szewcencie*, Toruń 1966.
- Łuczak M., *Kwiat czarnej paproci*, Białystok 1999.

UKRAINIAN POETRY IN POLAND DURING THE „KHRUSHCHEV THAW”

The article deals with the origin, development and importance of the Ukrainian literature that has been present in Poland since 1956. It was then that Ukrainians were able not only to easily express their artistic creativity, but they could also publish their works in the newly created media. The founders of the Ukrainian poetry in Poland were Ostap Lapsky, Eugene Samohvalenko, Jakiv Hudemchuk, Mila Luchak, Olga Petyk and others. Among the main motives of their poems were longing for their homeland, loss of their native land, love of the homeland, and a high value of their native language. Since the eighties of 20 century, there has appeared literature of the new, younger generation.

Key words: literature, poetry, small homeland, problems of creativity, motivation poetry, metaphor.